

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ

Величко К.С.

Студентка факультету психології і соціальної роботи

ПНПУ імені В.Г. Короленка

kvelichco@gmail.com

Науковий керівник Н.О Гончарова.

Актуальність теми. Коли дитина приходить до дошкільного закладу, вона опиняється в нових для неї соціальних умовах. Змінюється звичний розклад та звичний спосіб життя, характер спілкування, характер харчування, виховні засоби та ін. Тому в дитини виникає відчуття нестабільності. Цей період життя малюка насичений неадекватними проявами поведінки, що пов'язані із труднощами адаптації до умов, що змінилися. Дітям не завжди вдається самим подолати стресогенні ситуації. Тому гостро постає питання активізації внутрішніх психічних ресурсів дитини, забезпечення її спокою та захищеності, повноцінного соціально-емоційного розвитку та соціального добробуту. Адже успішний перебіг адаптації істотно впливає на подальший розвиток дитини дошкільного віку.

У дослідженні цієї проблеми ми керувалися розумінням психологічних особливостей адаптації дітей дошкільного віку до умов перебування у дошкільному закладі, які досліджувалися у педагогічній та психологічній практиці. Зокрема, психологічні аспекти розвитку дитини раннього віку досліджувалися у роботах Є. Аркіна, Л. Божович, В. Давидова, О. Дьяченко, Т. Кричківської, А. Запорожця, Д. Ельконіна та ін. Питанням власне механізмів і особливостей адаптації дитини до дошкільного закладу присвячені праці таких авторів, як А. Богуш.

Аналіз літератури показав, що більшістю авторів розглядаються фактори фізіологічного характеру (А. Бслов, Ю. Бяловский, Л. Дика, І. Кумарин, С. Шапкін) і індивідуально-психологічні особливості дитини (Л. Дика, В.

Іллічова, С. Шапкін, Т. Гурковська, А. Фурман). Соціально-психологічні чинники аналізуються тільки з позиції своєрідності нового соціального середовища, в яке вступають діти (М. Безруких, Є. Белікова, Н. Дубровінська, А. Захаров, Е. Сазонова). Проблемами адаптації, її видів і рівнів займалися П. Анохін, Н. Ватутіна, В. Войтко, А. Налчаджян, Г. Царегородцев та інші. Вплив особливостей виховання в сім'ї на адаптацію дитини досліджено у працях Т. Алексєєнко, В. Постового.

Мета розвідки. Мета дослідження - теоретично вивчити і емпірично дослідити психологічні особливості адаптації дітей дошкільного віку до умов дошкільного закладу.

Завдання дослідження полягають у наступному: 1) провести теоретичний аналіз особливостей дошкільного віку, специфіки адаптації до перебування у дитячому дошкільному закладі; 2) обґрунтувати методичні основи та засоби дослідження психологічних особливостей адаптації дітей до умов дошкільного закладу; 3) дослідити психологічні особливості адаптації дітей до умов дитячого дошкільного закладу.

Основні результати та висновки дослідження. Адаптація є активним процесом, що призводить або до позитивних (адаптованість, тобто сукупність всіх корисних змін організму і психіки) результатам, або негативним (стрес). При цьому виділяються два основних критерії успішної адаптації: внутрішній комфорт (емоційна задоволеність) і зовнішня адекватність поведінки (здатність легко і точно виконувати вимоги середовища) [1, с. 5].

Так, Ватутіна Н. адаптацію дітей тлумачить як процес пристосування до конкретних умов або як результат активної взаємодії з новим середовищем, де є можливість педагогічного керування цим процесом [2, с. 10]. Також науковець акцентує увагу, на тому, що однією з головних умов є гармонійна взаємодія батьків та педагогічних працівників. Рекомендує систему засобів, прийомів та методів, які позитивно вплинуть на перебіг адаптаційного періоду [2, с. 12].

Деякі дослідники зазначають, що в результаті зміни соціальних відносин

(що характерно для періоду приходу до закладу дошкільної освіти) у дітей раннього віку виникають значні труднощі, при цьому саме в період відвідування закладу дошкільної освіти закладаються основні властивості і особистісні якості, від яких в більшій мірі залежить весь подальший розвиток. Але в зв'язку з відсутністю близьких для дитини людей, зміною навколишнього оточення, звичних умов і ритму життя, вона перебуває в тривожному стані, який визначає її емоційну напруженість [3].

Основні ознаки звикання дітей дошкільного віку до закладу дошкільної освіти [1, с. 23-28]:

- Дитина плаче, збираючись в садок. Також для неї є характерними емоційна напруженість, занепокоєння або загальмованість.
- Важко розлучається з батьками.
- Зниження апетиту (або відмова від їжі).
- Порушення сну.
- Різні зміни в поведінці (плаксивість, нервозність, апатія, агресія).
- Зниження імунітету, підвищення захворюваності.
- Змінюється активність дитини стосовно предметного середовища: іграшки стають не цікавими та не привертають належної уваги, інтерес до навколишнього теж знижується, падає рівень мовленнєвої активності, зникає потреба в спілкуванні з однолітками та дорослими.

Науковці виділяють такі види адаптації [3, с. 53-58]:

- Легка адаптація. Продовження такого пристосування – 10-15 днів; у дитини гарне самопочуття, емоційний стан, апетит, сон. Активно взаємодіє із оточуючими людьми як з власного бажання, так і у відповідь на звернення до неї. Спостерігається гарна стійкість до захворювань, дитина протягом місяця не хворіє. Навички самообслуговування на достатньому рівні, в разі потреби може звернутися за допомогою.
- Адаптація середньої важкості. Емоційний стан неврівноважений,

погіршується апетит, тому дитина втрачає у вазі, може захворіти. Йде на контакт із дорослими, але це спілкування відбувається із ініціативи останнього. Із однолітками спілкується з власного бажання, активно включається в ігрову діяльність або розгортає її самостійно. Дітям із таким рівнем адаптації притаманне експериментування (перевірка реакції педагога на певні дії).

- Важка адаптація. Переважно триває від 2-6 місяців, емоційний стан негативно-неврівноважений (готовність в будь-який момент заплакати). Постійно виникає потреба в спілкуванні з близькими, отриманні від них ласки, уваги та підтримки.

Також, за видами адаптацію поділяють на: сенсорну (пристосувальні зміни органів відчуття, відповідно до діючого подразника); соціальну (процес активного пристосування індивіда до умов соціального середовища, а також результат цього процесу, тобто здатність змінити свою поведінку залежно від нових соціальних умов); психологічну [4; 5].

За дослідженнями Є.Є. Алексєєвої можна виокремити три блоки причин важкої адаптації дітей до закладу дошкільної освіти [2, с.22-25].

Перший блок причин пов'язаний з особливостями дітей. Погано адаптуються діти, у яких простежуються нервово-психічні порушення, емоційна чутливість і вразливість, виражена тривожна залежність від матері, соматична ослабленість, проблеми з їжею, сном, туалетом, проблеми спілкування. Майже не відчувають труднощів в адаптації емоційно стійкі діти. Діти з недостатньо розвиненою емоційною та інтелектуальною сферою не мають проблем в адаптаційний період. У разі емоційної нестійкості діти частіше переживають труднощі під час входження в нову ситуацію.

Другий блок причин поганої адаптації дітей пов'язаний з особливостями батьків. Головні особливості батьків, які заважають дітям легко адаптуватися до закладу дошкільної освіти, такі: конфліктність; проблеми стосунків; недостатньо сформована навичка спілкування; хронічне відчуття втоми; тривожно-вразлива фіксація хворобливих станів.

Третій блок причин пов'язаний з особливостями особистості педагога і з особливостями закладу дошкільної освіти, тобто це: жорсткий, малорухливий режим закладу дошкільної освіти; брак індивідуального підходу до дитини з боку педагогів; часта зміна вихователів; велика кількість дітей у групі; високий шумовий фон у групі закладу дошкільної освіти; незадовільний стан нервової системи педагога; авторитарність педагога; недостатня компетентність педагога у питаннях, пов'язаних з психологічними особливостями дітей. У будь-якому разі уважно треба стежити за найменшими змінами в поведінці, настрої дитини. Слід звернути увагу на те, чому погіршується її настрій, щоб якнайшвидше максимально згладити всі причини, що виникають у дитини такі негативні реакції [5, с. 43-47].

Встановлено, що в дошкільному віці адаптація дітей до закладу дошкільної освіти може проходити довго і важко, часто супроводжується хворобами. У цей період відбувається інтенсивний фізичний розвиток, дозрівання всіх психічних процесів. Перебуваючи на етапі становлення, діти найбільшою мірою схильні до коливань і навіть зривів. Зміна умов середовища і необхідність вироблення нових форм поведінки вимагають від дитини зусиль, викликають появу стадії напруженої адаптації. Від того, наскільки дитина в сім'ї підготовлена до переходу в заклад дошкільної освіти, залежить подальший розвиток дитини і тривалість адаптаційного періоду, який може тривати іноді протягом півроку [2; 4].

Можна зробити висновок, що адаптація є невід'ємним елементом у процесі формування особистості дитини. Для того, щоб дитина ефективно адаптувалася до нового ЗДО, мають бути створені необхідні умови: захист прав, формування та визначення навчально-творчого потенціалу дітей, реалізація індивідуального підходу, створення доброзичливої атмосфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш А. М. Діти і соціум: особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Луганськ: Альма-матер, 2006. 368 с.

2. Гавриш Н. В., Рагозіна В. В., Васильєва С. А. Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів: монографія. Кропивницький : ІМЕКС-ЛТД, 2021. 226 с.
3. Гончарова Н.О. Психологічний супровід батьків передчасно народжених дітей. Психологія і особистість. № 1 (19). 2021. С.45-56.
4. Захарова Н. Адаптація дітей до дитсадка : Дошкільне виховання. 2006. №4. С. 8 – 10.
5. Кабанцева А. В., Корнєєва О.Л. Підтримка дитини в умовах емоційного напруження : навчально-методичний посібник. Київ : КВІЦ, 2018. 136 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ СПІЛКУВАННЯ ПІДЛІТКІВ З РІЗНОЮ САМООЦІНКОЮ

Верчик А. Є.

Полтавський національний педагогічний університет

імені В. Г. Короленка

anyahomenko666@gmail.com

Актуальність дослідження. Підлітковий вік – критичний період становлення самосвідомості, формування Я-концепції та соціальної ідентичності. У цей час інтенсивно розвиваються як когнітивні, так і емоційні компоненти особистості, що обумовлює високу чутливість до оцінки себе й інших. Одним із визначальних чинників ефективної соціалізації в цьому віці є мотивація спілкування, яка тісно пов'язана з рівнем сформованості самооцінки. Як показують дослідження, саме адекватна самооцінка підлітка забезпечує здатність до відкритої взаємодії, формує стійку комунікативну установку та підвищує емоційну стійкість у процесі міжособистісного контакту [5].

Сучасні соціокультурні умови, що включають зростання тривожності,